

Г. Коваленко-Коломацький.

НАУКА Й ГОРІЛЬЧАНИЙ ДУРМАН

Ціна 10 центів.

Накладом
"УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"
Вінніпег, Ман., Канада.
1923.

I. Забобони первісної людини.

Багато пригод та всяких життєвих невигод зазнавали люде за давніх, сивиною вкритих часів.

Найбільше терпіла та страждала людина від стихійних сил, тоб-то від тих сил, що ховає їх природа, яка нас оточує навкруги.

Сили тії здавалися первісним людам нецорними, непереможними.

Людина думала, що кожду стихійну силу можна тільки умилоствити, ублагати, умо-лити.

Безпомічна й безпорадна людина так і робила: люде божествили такі страшні для їхнього життя сили, як вогонь, грім, вітер то що.

Наші давні предки-славяне, ще задовго до прийняття христіянства, мали багато богів і молилися до тих богів.

Вони вірили, що громом та блискавкою один бог заправляє, вітром та негодою правує другий бог, вогнем третій бог і т. д...

Кожному з тих богів предки наші подавали імена і молились до них.

Вірили ще наші предки, що у воді по річках живуть водяники й русалки, у полі живуть польовики, у лісі — лісовики, по хатах — домовики, а по болотах — дідьки.

Такі забобони та безпорадність людини тяглися довгі тисячі років.

Боги тії ніякої помочі людям звісно не подавали й не могли подати, бо й самі ті боги — людська вигадка.

Одначе, безпомічній людині здавалося, що коли буря чи злива дощова вщухне, коли грім не зробить шкоди, то це значить, що людині пощастило вмилюстити та впрохати того бога, що тою стихійною силою ніби керує.

Так тяглося життя людей дуже довго.

Тяглося воно доти, доки не прийшла на поміч людині велика та могутня сила, що зветься наукою.

II. Сила науки і знання.

Ця сила відкрила людині очі, просвітила її розум і примусила правдиво зрозуміти ті з'явища природи, що оточують людину та що так жахали її колись.

З бігом часу, могутня сила науки великі послуги зробила людському родові.

Наука викрила в природі й дала на користь людині багато чого такого, про що людина не знала, чого не можна бачити очима.

Наука розбудила в людині допитливість розуму, бажання шукати розумом, що таїть в собі природа і весь всесвіт.

Всі винаходи та досліджування над природою робили й роблять вчені люде задля полегшення людського життя, задля влаштування того життя як найдогідніше.

Чого досяг людський розум, шукаючи нових стежок до кращого, вигіднішого людського життя, говорити зараз не будемо.

Про це мова буде іншим разом.

Зазначимо тільки, що всі винаходи, всі дослідження над природою та її з'явищами роблять вчені люде тільки на добро людському родові.

Не винна наука, що люде не можуть, чи не хочуть так влаштувати життя, щоб все людство могло нарівні користуватися з здобутків науки.

Не винна також наука і в тім, що де-які люде обертають здобутки науки на шкоду собі й іншим людем.

Візьмемо кілька прикладів з життя.

III. Лихі люде знеславляють науку.

В давнину люде боронилися від дикого звіря тим способом, що вбивали його або стріляли з луку, або капкани розставляли.

Тими-ж способами ловили та вбивали люде дичину всяку собі на потраву.

Аж ось, сімсот років тому, вигадали люде робити порох.

Вигадано рушницю, щоб з неї бити дикого звіря а дичину всяку на поживу.—

Добрано способу, як рвати порохом каміння та нутро високих скал, коли треба залізну колію прокласти в горах.

Кожен знає, яка велика користь для людности від цього винаходу науки — від пороху.

А чи не обернули люде сей великий здобуток людського розуму на зло та на лихе горе иншим людам?

Скільки крови та сліз пролито через цю вигадку!

Скільки труду покладено та розумової сили витрачено на вигадку всяких велетенських гармат, бомб та иншого страшного приладдя, яке за помічу пороху косить людей, як траву, руйнує міста та села, вигублює ліси, нівечить живи підчас війни.

Але-ж хіба винна в тому наука, хіба винні

ті люде, що вигадали сімсот років тому порох?

Візьмемо інші винаходи людського розуму та думки — електрику та газ.

Скільки корисного, позиточного дала людині електрична сила.

Електрика дає найкраще світло на суші й на воді — по пароплавах наприклад.

Електричні залізниці дають змогу людям дуже швидко переїздити з одного місця на друге та перевозити велику вагу.

Електрична сила рухає машини по всяких заводах та фабриках.

Нею користуються по лікарнях, лікуючи слабих та недужих.

Цю-ж таки силу беруть для освітлення глибоких шахт (копалень), де добувають глибоко під землею вугілля кам'яний, руду залізну то-що.

Тут електричне світло в великій пригоді робітникам, бо світити свічками, або гасом (нафтою) дуже небезпечно по шахтах: тут трапляються вибухові гази і найменша необережність з вогнем, хоч-би то була закурена цигарка, призводить до вибуху тих газів і до загибелі людей, що роблять по шахтах.

А чи не обернули люде й цей великий винахід — електрику на свідоме вигублювання десятків і сотень тисяч люду підчас кривавих війн одної держави з другою?

Чи приходило на думку винахідникові, дослідувачові електричної сили, що люде стануть вживати тую силу задля всяких згубних для людського роду вигадок?

Певна річ, що винахідник-дослідувач електрики не мав на увазі, що люде користуватимуться з його винаходу для сліпучого проміння, для прожекторів, щоб краще вигублювати вороже військо, для електричних мін, що враз сотні і тисячі вояків виносить в повітря разом з землею.

А яка вина науки в тому, що вона знайшла газ для пожиточного користування людини, а тая людина знайшла стежку до виробу задушливого газу, щоб вигублювати ним людей, одягнутих в салдацькі мундури?

А винахід способу користування парою хіба не така сама доля спіткала?

Парові залізниці вигадано для найбільшої вигоди людини при переїздах та при перевозці великої ваги.

А тепер залізниці — найкращий помічник для воюючої держави; яка бо держава має густу сітку залізниць, тій державі лекше й скоріш можна перекинути на фронт велику силу війська.

Але-ж чи винна наука, що вигадала спосіб користування парою для залізниць?

Чи винні ті люде науки взагалі, що їхні винаходи та дослідни на добро людині допомагають тепер душегубству?

IV. Трутизну ліки обернули на згубу.

Наука вигадала й знайшла багато всякої трутизни: стріхнін, ціяністий калій, мишак, морфін, сулема, хлороформ то-що.

Є отрута такої сили, що людина, заживши її, вмирає дуже скоро.

Всяку отруту вчені люде знаходили теж на добро людське, а не на шкоду.

Багато є такої трутизни, що її домішують лікарі до всяких помічних ліків, як от морфін, мишак, опіум, кокаїн то-що.

Але є багато нерозумних людей, що вживають тую трутизну собі на шкоду та на погибель: не поталанило людині в житті, вона й хапається за отруту.

Є ще такі люде, що покінчити з життям не стає їм сили; але й переносити якісь життєві недогоди або злидні їм тяжко, не сила.

Такі люде знаходять собі порятунок в тому, що починають дурманити себе трутизною.

Такою трутизною є морфін.

Морфін страшний тим, що людина звикає до нього, як п'яниця до горілки.

Почавши заживати морфін, людина не має вже сили покинути його. А наслідки того заживання страшні для людини.

Спинимось трохи над цею трутизною.

Як людина себе почуває, коли заживе морфін?

Спершу людині буває дуже гарно.

Всі страждання та муки, сердешний біль, нудьга, сум десь щезають.

Всі клопоти та турботи життєві уявляються людині зовсім не такими важкими, якими вони є справді.

Людина стає радісною, веселою, їй нічого не страшно, про все байдуже.

Думки ніби проясніли й жваво працюють, одна другу пошибають.

Ніякі негододи вже не страшні: людині здається, що вона все переможе, все подолає...

Аж ось минає трохи часу; помалу-малу дурман починає щезати-проходити.

Думки починають працювати правильно. Людина ніби очунює, а очунявши, бачить, що в житті нічого не змінилось: той-же самий біль у серці, ті-ж клопоти, ті самі невигоди життєві, що й були перед вживанням дурману.

Ба ні! Зміна сталася в самій людині; змінився її тілесний і духовний стан, але змінився на гірше; людина стала слабішою на нерви, бо-

язкішою, змученою, стала почувати якесь духовне пригнічення та підупад на силах.

Прокинувшись від дурману й побачивши, що нічого не змінилося на краще, а ще ніби погіршало життя, в людині прокидається непереможна жадоба знову зажити того трунку, що давав їй тимчасово радість життя та втіху.

З бігом часу людина так звикає до трутизни морфіну, що вже не сила її відсахнутися, покинути назавше дурманитись.

Так все більше та більше підупадає людина на нерви, марніє, а за два-три роки такої морфініст стає нікчемним сотворінням. Стає людиною, нездатною до праці, живим мерцем, руїною...

Невже-ж ми маємо право винуватити науку за те, що вона довідалась і добрала способу добувати тую трутизну-морфін з макових головок?

V. Чи алкоголь отрута.

Балакаючи про отруту, ми дійшли оце до найбільш уживаної людьми трутизни-алкоголю чи спірту.

Виробляти алкоголь вигадано було так само на добро людському родові.

Кожна аптека, де виготовляють всякі помічні ліки, не може обходитись без спірту.

Не можуть обходитись без нього й лікарні, що мають свої аптеки.

Тимчасом, люде дуже скоро почали вживати цей винахід науки собі на шкоду: зробили з алькоголю отруту для себе.

Так, алькоголь чи инакше кажучи, спирт — отрута.

Людина, що заживає спирту, отруює себе ним, набуває собі ріжних хвороб, а вони наближають таку людину до могили, до завчасної смерти.

Знайдуться, звісно, такі люде, що не погодяться з думкою, що спирт — трутизна.

Знайдуться й такі що оборонятимуть спирт, казатимуть, що це, мовляв, наклеп на нього.

Вони казатимуть, що спирт чи алькоголь не отрута, що він не шкідливий для людини.

Треба тільки, щоб люде заживали спирт чистий, без ніякої домішки.

Чи наклеп це на алькоголь, що він трутизна, чи це правдива думка, чи шкідливий він для нашого здоровля чи ні, про це говоритимем тут на підставі дослідів науки над тими людьми, що не цураються алькоголю.

Наукою досліджено, як впливає на людину алькоголь, яку шкоду він їй робить.

Наукою-ж таки викрито, що алькоголі є ріжні і чинність їх, вплив на наше здоровля, не від

усіх алкоголів однакові, не всі в одній мірі шкідливі.

Найменше шкодить людині той алкоголь, що зветься етильовим алкоголем.

Але опріч етильового алкоголю є по всіх спіртових трунках багато інших алкоголів, що дуже шкодять здоровлю людини.

Наукою викрито, що один алкоголь вдвоє шкідливій проти етильового алкоголю, другий вчетверо шкодить, а є такі алкоголі, що з шістнадцять раз шкідливіші, ніж алкоголь етильовий.

Але безпомітно доведено, що всі алкоголі шкідливі, тільки один руйнує наше здоровля більше й скоріше, а другий менше і спроквола.

Один швидкою ходою веде людину до могили, а другий дає людині пільгу.

Ті люде, що не розминаються з чаркою, боронять алкоголь і кажуть таке:

— Хіба винен алкоголь, що де-які люде не знають міри і п'ють по-багато спіртових трунків; нехай будуть повздержливими, коли трапиться чарка.

Тоб-то й є, що не всі люде однакові.

Природа так створила людей, що вони один до одного не підходять вдачею.

Є багато людей, що мають слабку вдачу, не тверду волю.

Такі люде і потрапляють в лабетн алькоголю.

Хіба мало загинуло від алькоголю хороших, талановитих, корисних для народу людей через неповздержливу з природи вдачу?

Статистика вирахувала, що десять душ з кожної сотні людей гине від алькоголю.

Десять душ на кожну сотню мають неповздержливу вдачу й передчасно гинуть від спіртових трунків.

Чи годиться-ж байдуже дивитися на загинотих десяти чоловіка з кожної сотні?

Чи не повинна людність признати, що алькоголь по всяких спіртових трунках — трутизна, що він шкідливий людському родові?

Алькоголь однаково шкідливий з чого-б його не здобути: чи з винограду, чи з пашні, чи з картоплі.

Він однаково згубний для людини, як у виноградному вині, так і в горілці, а тим паче — у самогоні.

За старих часів, коли ще не знали способу здобувати спирт з пашні, з картоплі та з буряків, люде дурманили себе тим алькоголем, що є в виноградному вині.

Заживали вина що найбільше по південних сторонах, що прилягають до Середземного моря.

Тут розводили багато винограду, бо підсоння по тих сторонах якраз добре для того овочу.

Заживали там виноградного вина по багато й вельможні пани і прості люде, всі пили його, як воду.

Що-ж з тими народами на Півдні сталося?

Яка доля спіткала цю розкішну, багату країну?

Історія людности, наука про життя тих давніх народів, розповідає, що народи тії геть вимерли, перевелися через надмірне вживання алькоголю.

Вимірали люде спроквола, не одразу, а їх заступали інші народи, що приходили з північних сторін, де не знали ще того згубного трунку-алькоголю.

В північних краях виноград не ріс; виноградне вино було дороге через далеку приставку та й зберігати його довго не вміли; способу гнати спирт з пашні так само люде ще не знали.

От усе це і врятувало північні народи від отруювання алькоголем та від вимірання.

Вміли, правда, по північних краях робити спиртовий трунок з меду, але-ж зберігати його довго не вміли: медовий трунок дуже скоро псувався.

Мед пили тут здебільшого заможні стани людей — князі та панство.

Тільки вони заживали медового трунку на своїх святах врочистих та на учтах усяких.

Отже історична наука вчить нас, що рід людський по північних сторонах зберігся та заступив ті народи, що перевелися на Півдні (по берегах Середземного моря) тільки через те, що спіртові трунки не були тоді поширені серед північної людности.

Північне підсоння не дозволяло людям розводити тут винограду, щоб з його здобувати алкоголь на Півдні, а гнати горілку з хліба не вміли.

Та ось з бігом часу руйницька робота алкоголю досягла й до північних країв, коли добрали способу гнати спирт з того овочу, що родить на півночі — з жита, картоплі, з буряків, тощо.

Почали люде й тут дурманитись алкоголем.

Годі вже простому та бідному тільки дивитися, як князі та пани дурманяться медом.

Настала пора й собі дурманом-алкоголем памороки забивати.

Вигадала наука гнати спирт не дуже давно.

Спершу вживали його, як знадібок до всяких ліків від хвороб.

Та незабаром почали вживати спирт і як дурман, що виводить людину з нормального, тоб-то звичайного, здорового стану.

З тих пор, як вигадано гнати спирт зі збіжжя, отрута алькоголем почала ширитись і між людністю, що залюднює північні краї.

Отрута ця широкою хвилею котиться тепер геть по всьому світу.

Вона забирає багато люду та призводить до виродження, до тілесного й духовного каліцтва, до підупаду нових поколінь на розумових і духовних силах.

Це розпросторення алькогольного дурману дуже небезпечно для роду людського.

Вчені люде, що досліджують життя народів, дуже занепокоєні з того, що вживання алькоголю приведе через якусь сотню-дві літ до вимірання людности, як це сталося з тими народами, що жили колись на Півдні.

Але це вимірання буде ще більш страшне, більш небезпечно.

Коли вимірала людність по південних країнах, тоді zostавалися незачепленими ще отрутою народи на Півночі.

Ці народи й заступили тих, що повимірали на Півдні.

А де-ж тепер візьметься свіже, здорове на сили і розум покоління, коли люде всіх країн світу заметилися, заразилися оцією спиртовою отрутою?

Адже це лихо торкнулося вже й тих напів-диких ще народів, що залюднюють далекі частини світу, як от Арфіка, Австралія...

Вже й туди протоптала стежку отрута-алькоголь.

VI. Чи алкоголь гріє людину.

Люде, що звикли заживати спіртові трунки, намагаються все таки боронити алкоголь і кажуть таке:

Нехай алкоголь справді шкідлива річ; нехай правда тому, що від його небезпека для всього людства.

Але-ж обходитись без алкоголю людям все таки не можна.

Алькоголь потрібний тим людям, що на морозі мерзнуть.

Він загріває нам тіло, надає бадьорости та жвавости.

Змерзла людина на морозі, або підчас осінньої слоти, випила чарку-другу горілки і враз загрілася.

Так кажуть оборонці спіртових трунків.

Деяка правда в їхньому міркуванні є, але не вся правда.

Ось послухаймо, що говорить з цього приводу наука.

Та наука, що дослідила людину, що добре вивчила й знає життя нашого тіла, нашого організму.

А наука та говорить ось що:

Алькоголь в горілці справді зогріває нас, він справді збільшує тепло в нашому тілі.

Але-ж те тепло й щезає дуже швидко з нашого тіла.

Наука докладно навчила будову нашого тіла, нашого організму.

Вона знає, скільки тепла виробляє людське тіло само собою, без помочі алькоголю; знає скільки тіло витрачає того тепла, скільки забірає його холод.

Одно слово, науковим способом довідалися вчені люде, який прибуток тепла в людському організмі й які його витрати.

Вчені люде робили спроби і над тими людьми, що зажили алькоголю і над тими, що його не пили.

Такими спробами чи дослідями викрито, що хоча тепла у цієї людини, що зажила алькоголю й прибуло, але й витрата того тепла збільшилася якраз на стільки, скільки його прибуло.

Отже виходить, що тіло людини ані трохи не збогатилося на тепло через вживання алькоголю.

Навпаки, помічено, що тепла ніби поменшало ще: відразу людина ніби загрілася, коли випила спиртового трунку, але-ж дуже скоро така людина починає ще більше мерзнути, холод ще більше дається в знаки, ще більш дошкуляє.

Ні, алкоголь на холоді — облудний приятель людині!

Спиртові трунки ані трохи не допомагають переносити холод та зимову негоду.

Приклади з життя як найкраще про це свідчать.

Послухаймо, що кажуть нам приклади.

Наша земна куля має такі краї, де панує безпереривний холод.

Сонця там ніколи не видно на небі.

Всю країну вкрито віковичною кригою й вона ніколи не росте.

Країна ця — на далекій Півночі і зветься вона північним бігуном, або — північним полюсом.

Супротивна частина земної кулі, що на далекому Півдні, зветься південним бігуном, або південним полюсом.

Від цього південного бігуна до північного проходить крізь земну кулю ніби вісь, на якій обертається наша планета круг сонця.

Ніякої восі на правду там нема, її ми уявляємо в своїх думках.

Були колись такі відважні люде, що хотіли знати, що на тому північному бігунові робиться.

Їм хотілося довідатись, чи є там якісь живі твари, чи є якесь життя в тій холодній країні.

Тягла тих людей до північного бігуна непереможна сила знання та науки й допитливість людського розуму.

Один з таких відважних людей прозивався Вайнрехт, морський лейтнант, офіцер флотський.

Їхати до бігуна треба морем, кораблем.

От цей лейтнант Вайнрехт і вирушив в далеку путь, набравши команду до свого корабля.

Всі матроси були в нього Далматці.

Були то люде не звичні до холоду, бо в Далматії, що була до останньої війни під австрійською державою, підсоння тепле.

Багато місяців довелося мандрувати Вейнрехтові та матросам ріжними морями, поки вони дісталися до бігуна.

Довго вони перебували в непрохідних льодах на Півночі, зазнали багато невгод всяких від холоду та негоди.

Так от цей лейтнант Вайнрехт каже, що супутники його матроси не вживали спіртових трунків, не грілися горілкою і тільки через це добре, переносили холод та негоду.

Ляйтнант Вайнрехт ще каже таке: хоча його матроси були родом з Дальматії, з теплого краю, але їм було легше переносити холоднечу в тих льодах, ніж тамошнім рибалкам-китоловам, що звикли змалку до холоду, але звикли також грітися горілкою.

З тих пор всі мандрівці, що вирушали до тих спокон-вічних льодів, набірали завжди команди-матросів з таких людей, що не заживають спіртових трунків.

Другий відважний дослідувач північного бігуна Нансен те саме говорить, що й Вайнрехт.

Нансенові спало на думку перейти впоперек тую крижану пустиню.

Він наважився дістатися туди, де не ступала ще людська нога.

І Нансенові пощастило досягти того.

Він відокремився з кількома матросами від корабля й подався в небезпечну путь.

А небезпечна ця путь тим, що людині легко загинути серед крижаної пустелі — замерзнути, або звалитися в крижану розколинну.

Нансен каже, що пощастило йому перейти щасливо тую холодну пустелю тільки тому, що ні він, ні його товариші — супутники не заживали алькоголю, не грілися на холоді спіртовими трунками.

VII. Чи алкоголь прибiльшує сили людинi.

Багато людей думає, що чарка горiлки прибiльшує сили людинi.

Люде тi думають, що коли людина виснажитья за важкою роботою, коли втомиться й пiдупаде на силах, через далеку путь — здорожиться, мовляв, то такiй людинi чарка горiлки саме вподу.

Вони думають, що алкоголь крiпить силу такiй людинi, бадьорить її.

Отже наука про життя людського тiла доводить нам, що це облудна думка, помилкова.

Як на тепло, так i на силу наука про людське тiло дивиться однаково.

Тепло й сила в нашому тiлi, як i у всякої животики, беруться з доброго, поживного харчу.

Сила вiд горiлки, то омана для людини, що звикла крiпити себе в роботi спиртовим трунком.

Досвiд, спроби над змореними роботою людьми довели, що як тiльки така людина випе горiлки, то їй здається зразу нiби людина тая покреншала, стала бадьорiщою.

Але-ж то тiльки так здається.

Бадьорiсть тая не природня, тимчасова, хвилева, вона дуже скоро минає, проходить.

Зразу такiй людинi здається, що вона по-

кріпшала, але-ж ось минуло трохи часу й людина почула себе ще більш слабшою на силах, ще більш кволою, або, як кажуть у нас — розвареною.

Наука дослідила, що в девяти чоловіка з одного десятка людей, які кріпили себе в роботі горілкою, тіло у них і всі мязи ставали охлялими, слабшими, ніж вони були перед заживанням алькоголю.

Отже наука непохитно довела, що ні сила, ані тепло не прибуває до людського тіла від алькоголю.

Міцною на сили й багато має тепла тільки та людина, що добре живиться, що харчується такою potravою, яка має багато білку та цукру.

Що алькоголь не повертає людині витрачену силу, про це доводять ще такі приклади.

Є такі високі гори, що вершки їх ховаються аж у хмарах.

Такі гори є на Кавказі; їх укрито віковичним снігом і він ніколи не росте на них.

Є такі гори й по інших краях та державах, як от в Італії, Швайцарії то-що.

Багато є таких людей, що пускаються в мандри по тих горах.

Одним мандрівникам цікаво побувати на таких високостях, аж у хмарах.

Другим цікаво видертись на ті хмародряни

— гори, щоб їх оглянути, позаписувати, що вони там бачили й тим прислужитися науці про гори та про їхню будову.

Мандрувати по горах дуже важко; мандрівки ті сильно зморюють людей, відбирають багато сили.

І от здавалося-б, коли алькоголь повертає здороженій людині силу та міць, то й мандрівцям по горах треба-б його при собі мати. »

А от-же досвідчені мандрівці геть викидають з свого харчового припасу спіртові трунки, вони їх зовсім не вживають.

Кріплять свої сили мандрівці найбільше такими харчами, де є багато білку, цукру та овочевої кислоти.

Такий харч найбільше допомагає нашому організмові виробляти тепло та силу; він найбільш корисний та поживний для тіла.

Був ще такий випадок у Швейцарії:

В цій маленькій державі — республіці є височезна гора, що зветься Мон-Блян.

Гора тая має кілька верст височини, а верх її ховається у хмарах.

От і надумалися Швейцарці поставити на тій горі обсерваторію.

Обсерваторія, це такий будинок, з якого стежать чи спостерігають за поміччю добраного

приладдя, як от підзорна трубка то-що, за небесними світилами — за зорями, за місяцем та за іншими планетами.

Слово “обсерваторія” німецьке; Німці взяли його з латинського слова “обсервація”, по нашому це значить — стеження, чи спостереження.

Ото-ж з метою стеження чи наглядання за планетами й надумалися Швайцарці поставити на горі Мон-Блян отой будинок — обсерваторію, щоб в йому жили люде, яких до цього діла при-ставлено.

А треба знати, що воздух на такій високо-сті дуже рідкий і людина, що ним дихає, часто-густо хворіє гірською хворобою.

Коли нагадали людам, що мали спорудити тую обсерваторію, про цю небеспеку, про гірську хворобу, то вони так відповіли:

— Люде, що живуть високо по горах, тільки через те хворіють на тую хворобу, що дуже щиро моляться до шкляного бога, що не розминаються з чаркою...

VIII. Гуляймо — розважаймось без отрути.

Люде, що не хочуть ніяк порвати з алько-гольним дурманом, чіпляються ще за одну при-ключку, щоб оборонити вживання спіртових труків.

Вони кажуть ще таке:

Спиртовий трунок не слід викидати з ужитку, він бо допомагає людям єднатися між собою.

Ось збереться кумпанія в свято, чи на весілля, чи на хрестини, чи на храм.

Сидять люде, як тумани, не знають, як бесіду почати, поки не дадуть по чарці.

А проковтнувши чарку-другу, язики враз порозв'язуються, люде повеселішають, жвавішими стануть.

Нехай так! Се міркування правдиве.

Але чому тая жвавість та веселість буває приємною тільки для тієї людини, що в чарку заглянула?

Чому тая веселість відворотна для того, хто не задурманив голови чаркою?

Чому тверезій людині одворотно сидіти в п'яному товаристві?

Через віщо розмови та жарти п'яної кумпанії здаються дотепними й розумними тільки тим людям, що алькоголю зажили?

Через віщо тверезій людині, що потрапить до такої веселої кумпанії, розмови п'яних людей здаються дурним верзяканням та п'яним патяканням?

Через що воно так, що п'яна людина говорить часто-густо таке, чого вона ніколи не говорила-б по тверезому?

Алькоголь допомагає людям єднатися, кажуть прибічники дурману.

Але-ж алкоголь не тільки єднає, а й розєднує часто-густо людей.

Хіба мало трапляється таких випадків, що одна людина по тверезому зробить другій людині якусь дрібненьку прикрість, обиду.

Зобиджений змовчить, стерпить, бо тверезий розум скаже йому, щоб він не сварився зза дрібнички, не рвав добрих відносин з людиною.

З бігом часу обида тая й забудеться вже і люде живуть в добрі між собою.

Та ось трапилося обом зійтися за чаркою.

Тут і почалося чіпляння одного до другого та пригадування, хто що кому зробив прикрого, хто кого й чим зобидив.

От і посварились люде, збили бучу за онучу.

Інший знов хотів-би чим небудь допекти своїому сусідові, але тверезий розум наказує йому не робити того, не сваритися.

А трапилось сусідам чарку зажити, гляди, люде пустилися берега: язики їм розв'язалися й почалася сварка, та така сварка, що й до петельок доходить.

Не дурно бо люде й приказку склали: що в тверезого на умі, те у п'яного на язиці.

Найрозумніші голови піддаються поганому впливові алкоголю.

Спиртовий трунок примушує часто-густо робити всякі дурниці й людей великого розуму та доброго серця.

Така людина надуріє з вечера, а на ранок, коли проснеться, зазнає великого сорому та гризоти.

Людина сама собі дивується, як могло статися з нею таке негарне діло? Як людина допустилася до брудних вчинків?

До людини приходе каяття за своє поведення та вчинки.

Але сказано: буде каяття, та не буде вороття.

Погляньмо тепер, що робиться з головою людини, з її розумом, коли вона заживе алькоголю.

Відповідь на це питання дає наука про будову людського організму.

Наука каже, що алькоголь, потрапивши в людський шлунок, а з нього в кров, вбиває в людині жизненні зявища.

Зразу алькоголь параліжує (вбиває) найбільш делікатні, найбільш чутливі наші органи.

Коли ми хочемо щось сказати чи зробити, то се наше бажання сказати чи зробити мусить, несвідомо для нас, пройти через ті делікатні органи.

Коли ці органи параліжовано алькоголем,

то людина говорить часто-густо таке, що й купи не держиться.

Далі алкоголь параліжує нам слух, нюх, язик, зір, пам'ять; перестають слухати нас ноги, руки.

Коли-ж людина заживе багато алкоголю, то її організм цілком параліжує; людина стає живим трупом, мерцем, роби з нею що завгодно.

Але щоб наговорити всяких дурниць та наробити непотребства, не треба багато вливати в себе алкоголю.

Оті делікатні та чутливі органи, що про них ми вже згадували, дуже скоро коли не параліжуються цілком, то сильно слабшають від алкоголю.

Ми тоді не розважуємо над тим, що говоримо, або що робимо; губимо контролю, що добре, а що лихе, що можна робити, а чого не годиться.

Для людини немає тоді жадних перепон; їй здається, що все можна робити, все можна казати.

І от, коли збереться таке горільчане товариство з параліжованою алкоголем здібністю думати, то мова кожного з них, балачки та жарти здаються їм і розумними й дотепними.

Соромлива людина тут, яка по тверезому пари з уст не пуєтить, стає враз балакучою,

сміливою, часами зухвалою, або отвертою до нудоти.

Така соромлива людина забуває вже про свою соромливість.

Соромливість, ота скромність, виходила в людини, через боязкість зачепити когось словом та образити.

А заживши алькоголю, язик у людини розвязався; з уст полетіли насмішки, кпини, глузування, бо в людини ослабли оті делікатні органи думання та контролі над собою.

Через ослаблення тих органів думання, людина губить в собі людську подобу і привподоблюється до тварини.

В неї прокидаються звірячі почуття й людина буде робити найогидніші вчинки, не зазнаючи ніякого сорому.

Не дурно люде, що не вживають спіртового трунку кажуть: бридко тверезому межи п'яними сидіти...

Та й справді бо бридко!

Отже, коли ми розважимо все те, що говорить наука, то мусимо признати, що алькоголь лихий товариш і підчас єднання людей, чи на товариській бесіді, чи на якомусь громадському святі.

Наука каже, що люде повинні єднатися та розважатися без дурману, щоб у кожного розум

був ясний, чистий, не затьмарений горільчаним дурманом.

Нехай тая розвага не буде такою ніби веселою, гамірною, жвавою.

Ми повинні тямити, що “веселоці” тії виходять з брудного жерела.

Адже людина, заливши собі очі горілкою, позбувається ясного, здорового розуму!

А розум, це найвищий і найбільший дар Матері-Природи.

Дар цей дає змогу відрізнити людину від безсловесної худобини.

ІХ. Алькоголь — лютий ворог села.

На прикладах пекельного життя тих сімейств на селі, де батьки знаються з шкляним богом, ми бачимо до чого приводить отрута-горілка.

Скільки горя, скільки лиха в тій сім'ї, де батько або мати троять себе горілкою!

Лайка, бійка, повсякчасна колотнеча там не переводяться.

Добро такої сім'ї марнується, переводиться; робота по хазяйству не в свій час робиться, розводяться злидні та нужда.

Діти в такій сім'ї виростають без доброго догляду та науки — розпусні, злодійкуваті, ледачі.

Ще добре, що горільчана отрута мало ще торкнулася нашого сільського жіноцтва.

Жіноцтво здебільшого несе на собі весь тягар отроєння горілкою своїх чоловіків.

Не дурно українські жінки поскладали багато пісень, по яких вони виливають свою тугу, своє горе — бідування, що зазнають через п'яниць — чоловіків.

Горе мені, моя рідна мати, жити за п'яницею — співається в одній пісні.

А хіба мало є таких пісень?

До чого приводить людину нахил до спиртового трунку, ми бачимо з нашого життя за останні роки.

Поки була правдива горілка, люде нею дурманилися.

Аж ось “монополюки” не стало й люде добрали спосіб самі гнати та почали дурманилися “самогоном”.

По селах тепер трапляються такі сім'ї, що витрачають на той страшний дурман — самогон останнє зерно...

Великий, мовляв, клопіт, що сімя на весну зістанеться без хліба!

Піде жінка, або діти по хатах та й напозичають на вічне віддання!...

Чи-ж робитиме таке, чи переводитиме па-

шню на казна-що людина з незатроєним алькоголем розумом, з здоровою головою?

Чи можна назвати приятелем людського роду алькоголь, коли він приводить людей до нещастя, до горя, до руїни нашого здоровля та до завчасної смерті?

Ні, алькоголь не приятель нам, а лютий ворог і з ним треба боротися, що є сили.

Треба дивитися на алькоголь, як на дурман, як на отруту нашого тіла й душі.

Особливо шкідливий для нашого організму той алькоголь, що добувають його простацьким робом — самогоном.

Скільки-б раз не переганяти хатнім способом самогону, в йому все-таки зоставатиметься багато такого знадібку, що дуже шкодить нашому здоровлю.

Дуже шкідливою вважається, наприклад, сивушнє олія й її ніяк не можна вибавити з самогону.

Ось, погляньмо, якими хворобами обдаровує людей алькоголь, а найбільше той алькоголь, що є в самогоні.

Хвороби ті такі: переродження нирок, ожиріння та затвердіння печінки, ожиріння серця, розрив судин в головному мозку, хронічні (такі, що не злічуються) катарі шлунку (жолудка), водянка, біла горячка і всякі душевні хвороби.

— Все це правда, але як покинути вживати спиртові трунки, коли чарка горілки дає людині змогу забути про своє горе невсищуще, про свої клопоти надмірні, забути про свої болячки щоденні?

Так говорять ті люде, що зріднилися з чаркою, але не зазнали ще на собі лиха від неї, бо ще не прийшла на них пора.

То правда, що алкоголь дає людині змогу забути на деякий час про своє горе-бідую.

Не дурно бо й приказку зложено: п'яному море по коліна.

Та чи на довго-ж людина спекається того горя-клопоту, заживши дурману?

Чи не вернуться вони знову до людини, як тільки дурман випарується з голови?

Мусять вернуться!

Адже через те, що людина задурманить себе, нічого не зміниться в життю на краще.

Навпаки, людина витверезившись, ще гірше себе почуватиме.

Бо до того горя, що хотілося втопити його в горілці, приточиться ще біль в голові, сердешна нудота, втома, духовне пригнічення, нехить до роботи.

Такій людині немає іншої ради, як тільки наново напиться, знову дурману зажити.

.. Точнісінько так, як тим людям, що дурмаються морфіном.

І так день-у-день мусить людина заглядати в чарку, коли в неї не стане снаги за розум взятися, коли людина не зрозуміє, в яку страшну прірву пає її лютий ворог алкоголь.

. Натрапивши на таку слизьку стежку, людина не в силі вже нічого робити: яка вже там з п'яного робота.

Такій людині залишається тільки пити наготове, на те, що раніш надбано.

Адже горілка не вода, збанком у криниці її не набереш; треба щось продавати, або в заставу давати...

Алькоголь ще тим небезпечний, що він троїть наш організм спроквола. Як шашель з'їдає не відразу, а точить його поволі, так і алкоголь у спіртових трунках спроквола руйнує наше здоровля, коли заживати горілку навіть помірно.

Руйнуюча робота спирту відбивається навіть на нащадках тих людей, що його заживають.

Мало хто з пючих і непючих спинявся думкою ще ось над чим: чого це по наших селах є так багато глухих та німих?

Чого це за малим не в кожному селі є придуркуваті, йолопуваті, і взагалі багато таких

людей, що про них кажуть: не всі дома, дурно-верхі?

Через віщо по наших селах є багацько пранцюватих, золотушних?

Ясну й докладну відповідь на ці питання можна знайти по наукових книжках.

З книжок тих довідуємось, що вчені люде робили досліди над людьми й переконалися, що родяться діти й виростають придуркуватими, глухо-німими, пранцюватими то-що здебільшого через провину коли не батьків тих дітей, то через провину ще дідів, або й прадідів їхніх.

Діло в тім, що і лихі прикмети людини і хворощі переходять часто-густо спадщиною до дітей навіть в далекому поколінні.

Коли людина провадить нездорове, ненормальне, як то кажуть, життя, коли людина живе не так, як велить жити природа людська, то це може відбитися не тільки на породі дітей тієї людини, а й на внуках, або й на правнуках її.

Наука довела, що родяться діти каліками тілесними (глухо-німі, пранцюваті, золотушні) і духовними каліками (придуркуваті, причинні — падуча хвороба — душевно слабі, гістеричні то-що) — родяться й виростають такими люде через те, що зачато їх в матерній утробі тоді, коли

батько або мати були не тверезі, були одурманені алкоголем.

Отже кожен прихильник спиртового трунку, всякий, хто звик приклонятися перед шкляним богом, мусить і про це пам'ятати.

Нехай кожна така людина пам'ятає не тільки про своє власне життя та здоровля, а й про життя та здоровля тих нащадків, які в людини можуть бути.

Цілком здорові й нормальні, не каліки душею й тілом, нащадки можуть бути тільки в таких людей, які цураються заживати алкогольний дурман.

Так навчає нас наука про життя людського організму, про життя людського роду.

Х. На закінчення.

Закінчимо нашу бесіду тим, чим її почали.

Могутня сила науки, що займаються нею найбільші та найкращі розуми роду людського, веде людність всього світу до кращого розумнішого життя.

Всі винаходи, всі відкриття, що робили їх і роблять вчені люде, мають єдину мету: добро людині.

Без науки людність здичавіла-б, занепала, прийшла-б до первісного свого стану.

По тих краях, де гарно квітне наука та освіта, там і людність розвивається краще, жвавіше й жити всім вільготніше.

Тут згадувано було про деякі відкриття та винаходи науки, як от порох, електрика, пара то-що.

Над усім тим працював людський розум задля добра людини.

Задля людського добра, а не на згубу людям вигадала наука й алькоголь здобувати.

Але нерозважні люде обернули цей винахід людського розуму на згубу-погубу легковажних та легкодушних людей.

На початку нашої бесіди говорилося, як людська неправда та ненажерливість обернули великі знаходи науки на шкоду та на погибель людям.

Те саме сталося й з алькоголем.

Напів-дикі племена далеких частин світу — Африки та Австралії довго не знали спиртових трунків, хоч ними давно вже дурманились люде по інших частинах світу.

А тепер ненажерливість та охота до наживи англійських та американських підприємців та промисловців знайшла стежку й до тих, не отроєних ще цим дурманом, племен.

Та настане час, прийде пора, коли кожний винахід людського розуму займе ту постать, те місце в житті людини, для якого той чи інший винахід призначено, тоб-то на добро людині, а не на шкоду їй.

Настане ця пора тоді, коли народиться й виросте осяяне променистим світлом знання та науки покоління працюючих людей всього світу.

Така пора мусить прийти, так станеться, так повинно бути.

Коли-б так не сталося, коли-б великі здобутки науки та знання вживалися не тільки на добро, а й на погибель людського роду аж поки світу-сонця, тоді повинно збутися пророкування нашого великого поета Т. Шевченка, який в пророчому натхненні сказав, що

..... сонце стане
І осквернену землю спалить.

Примітка: Складаючи цю статтю, автор користувався в значній мірі перекладом праці д-ра І. Гауле — ординарного професора Ціріхського університету: “Как действуют спиртные напитки на человека”.
